

Bijdrage tot de kennis van de verspreiding in de provincie Antwerpen van de soorten uit de familie Sphecidae (Hymenoptera)

Karel JANSSENS

Abstract. Contribution to the knowledge of the distribution of the Sphecidae species in the province of Antwerp (Hymenoptera)

The author has studied the occurrence of the Sphecidae in the province of Antwerp for about 25 years. The faunistic and biological data obtained by this study are mentioned in the present paper.

Résumé. Contribution à la connaissance de la répartition des Sphecidae de la province d'Anvers (Hymenoptera)

L'auteur a étudié durant plus de 25 ans la présence des Sphecidae dans la province d'Anvers. Il donne ici une liste des données faunistiques et biologiques qu'il accumula durant cette période.

Janssens, K. : Korte Leemstraat 15a, B-2018 Antwerpen.

Na de spinnendoders (JANSSENS 1988) volgen hier de faunistische en biologische gegevens over de nauw verwante familie der graafwespen. De gegevens zijn afkomstig van ongeveer 25 jaar waarnemingen, meestal in de Antwerpse Kempen. Verder werden ook de waarnemingen door G. LOOS (Ravels) verwerkt. De meeste exemplaren werden gedetermineerd of minstens nagezien door prof. J. LECLERCQ (Gembloux), waarvoor mijn hartelijke dank.

1. *Podalonia affinis* KIRBY : niet gewoon, Hoboken 21.VII.1959, 1 ♂, L. PEETERS leg.; Wijnegem 19.IX.1960, 1 ♀, G. MYNCKE leg.; Kessel 20.IX.1970, 1 ♀; 1.VII.1971, 2 ♀; 19.VII.1972, 1 ♀, nesten in zandafgraving; Arendonk 20.IX.1974, 1 ♀, G. LOOS leg.; Antwerpen 15.VIII.1977, 1 ♀, T. PEETERS leg.

2. *Ammophila campestris* LATREILLE : duidelijk een zeldzame soort in de Kempen. Kessel 7.VII.1975, 1 ♀.

3. *Ammophila pubescens* CURTIS : algemeen op zandige plaatsen. Arendonk, Bevel, Brasschaat, Deurne, Kalmthout, Kessel, Lommel. Vliegtijd ♂ 4.VII-21.VII, ♀ 30.V-29.VIII. Prooi: rups van *Lycophotia porphyrea* L. (Lepidoptera). Koekoekswesp: *Smicromyrme rufipes* (Hymenoptera).

4. *Ammophila sabulosa* LINNAEUS : algemeen op zandige plaatsen. Antwerpen (Linkeroever), Arendonk, Bevel, Brasschaat, Ekeren, Gierle, Hoboken, Kalmthout, Kessel, Lommel, Mortsel, Weelde, Westerlo. Vliegtijd ♂ 30.V-9.VIII, ♀ 25.VI-27.IX. Prooi: rups van *Drymonia querna* F. (Lepidoptera).

5. *Mimesa bruxellensis* BONDROIT : zeer zeldzaam, slechts 2 waarnemingen in België na 1950. Kessel 27.VII.1969, 1 ♀, prooi groene wants; 1.VIII.1970, 1 ♀.

6. *Mimesa equestris* FABRICIUS : vrij algemeen. Antwerpen (Wilrijkse plein), Arendonk, Bevel, Brasschaat, Kessel, Oud-Turnhout, Sint-Job-in-'t-Goor. Vliegtijd ♂ 14.VIII-19.VIII, ♀ 7.VIII-7.X.

7. *Mimesa lutaria* FABRICIUS : minder talrijk dan *equestris*. Deurne 16.VII.1921, 1 ♀, F. BASTIN leg.; Bevel 21.VII.1965, 1 ♀, in zandgroeve; Kessel 28.VI.1970, 1 ♀; 12.VII.1970, 1 ♀, steile zandhelling; Brasschaat 7.VIII.1970, 1 ♀, steile zandhelling; Arendonk 1.VIII.1978, 1 ♀, G. LOOS leg.; Oud-Turnhout 3.VII.1985, 1 ♀, G. LOOS leg.

8. *Mimomesa unicolor* VAN DER LINDEN : zeldzaam, slechts één waarneming in de Antwerpse Kempen : Bevel 7.X.1965, 1 ♀, zandgroeve.

9. *Psenulus pallipes* PANZER : algemeen, nesten in oude boomstammen (okkernoot), rieten daken, weipalen en dergelijke. Antwerpen, Berlaar, Ekeren, Mortsel, Sint-Job-in-'t-Goor. Vliegtijd ♂

15.VI-6.VII, ♀ 21.VI-12.VIII.

10. *Psenulus schencki* TOURNIER : zeldzaam, één waarneming in de provincie Antwerpen : Mortsels 18.VIII.1969, 1 ♀.

11. *Diodontus minutus* FABRICIUS : algemeen op zandige plaatsen, nesten ook in tuinpaden. Antwerpen, Berendrecht, Berlaar, Bevel, Brasschaat, Kessel, Mortsels, Oorderen, Westerlo. Vliegtijd ♂ 10-VI-8.VIII, ♀ 15.VI-7.X.

12. *Diodontus tristis* VANDER LINDEN : minder gewoon dan *minutus*. Antwerpen (Linkeroever), Bevel, Brasschaat, Kessel, Oorderen, Oud-Turnhout, Weelde. Vliegtijd ♂ 30.VI-22.IX, ♀ 11.VI-27.IX.

13. *Pemphredon clypealis* THOMSON : zeer zeldzaam, slechts enkele waarnemingen in België. Antwerpen 7.VI.1970, 1 ♀, nest in zeer vermolmd boomstomp; Berlaar 7.VII.1975, 1 ♀, in boomgaard.

14. *Pemphredon inornatus* SAY : vrij algemeen, nest in weipalen, talrijk fouragerend op ligusterhagen. Berlaar, Deurne en Mortsels. Vliegtijd ♂ 23.V-15.VIII, ♀ 12.VII-19.VIII.

15. *Pemphredon lethifer* SHUCKARD : nesten in weipalen. Berlaar 13.VIII.1964, 1 ♂, 7.VII.1974, 1 ♀; 6.VIII.1974, 1 ♀; 27.VII.1975, 1 ♂.

16. *Pemphredon lugubris* FABRICIUS : vrij algemeen, nesten in weipalen en eenmaal in wilgestam. Antwerpen 27.IX.1965, 1 ♀, in tuin; Mortsels 16.VI.1974, 2 ♀; 14.VII.1974, 1 ♀; 29.VI.1975, 1 ♀; Ekeren 3.VI.1978, 1 ♀; Nijlen 23.VII.1980, 1 ♀; Berlaar 17.VI.1984, 1 ♂.

17. *Pemphredon morio* VANDER LINDEN : zeer zeldzaam, slechts 2 waarnemingen in België na 1950. Nest in weipalen. Berlaar 19.VII.1972, 1 ♀; Mortsels 14.VII.1974, 2 ♀; Berlaar 18.VI.1978, 1 ♀.

18. *Passaloecus corniger* SHUCKARD : vrij algemeen, nesten in rieten daken, oude boomstammen en weipalen. Antwerpen, Berlaar, Ekeren, Mortsels, Oud-Turnhout, Sint-Job-in-'t-Goor. Vliegtijd ♂ 16.VI-7.VIII, ♀ 16.VI-19.VIII.

19. *Passaloecus eremita* KOHL : soort in uitbreiding, nesten in dode spar, rieten daken en weipalen. Sint-Job-in-'t-Goor 19.VIII.1965, 1 ♀; 21.VII.1968, 1 ♀; Brasschaat 21.VI.1970, 2 ♀; Sint-Job-in-'t-Goor 3.VIII.1970, 1 ♀; Ekeren 6.VIII.1970, 1 ♀; Kessel 19.VII.1972, 1 ♀; Brasschaat 20.VII.1972, 4 ♀.

20. *Passaloecus gracilis* CURTIS : vrij zeldzaam. Bevel 11.VIII.1968, 1 ♀, zandige plaats; Berlaar 20.VI.1971, 1 ♀, uitgekweekt uit houtblok; Antwerpen 26.VI.1972, 1 ♀; Mortsels 22.VII.1974, 1 ♀.

21. *Passaloecus insignis* VANDER LINDEN : Antwerpen 9.VI.1963, 1 ♀, in tuin, bladluizen als prooi; 3.VII.1968, 1 ♀, idem; Lichtaart 3.VI.1969, 1 ♀, L. PINCEEL leg., gekweekt uit harsbui van *Petrova resinella* LINNAEUS (Lepidoptera); Ekeren 6.VIII.1970, 1 ♀, nest in rieten dak; Antwerpen 23.VIII.1983, 1 ♀; Arendonk 1.VIII.1985, 1 ♀, G. Loos leg.

22. *Passaloecus singularis* DAHLBOM : weinig waargenomen. Deurne 25.VI.1972, 2 ♂, op ligusterhaag; Mortsels 6.VII.1975, 2 ♂, op ligusterhaag.

23. *Stigmus pendulus* PANZER : zeldzaam, gewoon in de streek van Luik. Antwerpen 13.IX.1963, 1 ♀, nest in houten prieeltje; 29.VI.1965, 1 ♂; Brasschaat 20.VII.1972, 1 ♂ en 1 ♀, nest in dode spar; Mortsels 4.VIII.1974, 1 ♂ en 1 ♀, op weipaal; Oud-Turnhout 28.VII.1980, 1 ♀, G. Loos leg.; Antwerpen 20.VII.1985, 1 ♂; 2.IX.1987, 1 ♂.

24. *Stigmus solskyi* MORAWITZ : zeldzaam, alleen te Mortsels op weipalen. Vliegtijd ♂ 16.VI-22.VII, ♀ 7.VII-7.VIII.

25. *Spilomena troglodytes* VANDER LINDEN : zeldzaam, buiten de hier vermelde exemplaren, geen gegevens uit het noorden en westen van het land. Antwerpen 25.VII.1962, 1 ♀, nest in houten prieeltje in tuin; 17.VI.1974, 1 ♀.

26. *Dryudella pinguis* DAHLBOM : zeldzaam, nesten in vlakke zandbodem. Antwerpen (Linkeroever) 8.VII.1956, 1 ♀, C.J. SEGERS leg.; Kessel 4.VIII.1971, 1 ♀; Brasschaat 8.VIII.1971, 1 ♀; Kessel 25.VI.1972, 1 ♂.

27. *Tachysphex nitidus* SPINOLA : zeldzaam. Brasschaat 30.V.1971, 1 ♂, zandige berm; Kessel 4.VII.1971, 1 ♀, zandige berm.

28. *Tachysphex obscuripennis* SCHRANK : vrij zeldzaam. Sint-Job-in-'t-Goor 8.VIII.1966, 1 ♂ en 1 ♀; Bevel 7.VII.1968, 1 ♀; Kessel 4.VII.1971, 1 ♀; Bevel 21.VII.1972, 2 ♂ en 1 ♀, nest tussen struikheide; Kessel 6.VIII.1974, 1 ♀; Kalmthout 10.VII.1975, 1 ♀; Weelde 6.VII.1988, verscheidene mannetjes vliegend op zandblauwtje en akkerdistel, G. Loos leg.
29. *Tachysphex pompiliformis* PANZER : vrij gewoon, nesten in begroeide, zandige plaatsen. Antwerpen (Linkeroever), Berendrecht, Bevel, Brasschaat, Kessel, Mortsel, Oud-Turnhout, Postel, Westerlo. Vliegtijd ♂ 26.V-9.VIII, ♀ 7.VII-7.VIII.
30. *Miscophus ater* LEPELLETIER : zeldzaam, in de provincie Antwerpen enkel gevonden te Bevel, nesten op stuk afgebrande heide en in zandgroeve. Vliegtijd ♂ 23.VII-22.IX, ♀ 11.VI-22.IX.
31. *Miscophus concolor* DAHLBOM : lokaal en zelden, maar in de provincie Antwerpen toch meer verbreid dan *ater*. Antwerpen, Bevel, Brasschaat, Kalmthout, Kessel. Vliegtijd ♂ 20.V-6.VIII, ♀ 30.V-12.IX.
32. *Nitela borealis* VALKEILA : niet zelden. Berlaar 1.VIII.1970, 1 ♂, op weipaal; Gestel 30.VIII.1970, 1 ♀; Berlaar 3.VII.1971, 1 ♂, uitgekweekt uit houtblok; Mortsel 1.VII.1973, 1 ♀, op weipaal; Berlaar 24.VII.1973, 1 ♂ en 1 ♀, op houten paaltje; 7.VII.1974, 2 ♀, weipaal; Mortsel 14.VII.1974, 1 ♂, weipaal; Berlaar 18.VI.1978, 1 ♀, weipaal.
33. *Trypoxylon attenuatum* SMITH : vrij algemeen. Bevel 7.X.1965, 1 ♀, in zandgroeve; Berlaar 11.VIII.1968, 2 ♂, in boomgaard; Mortsel 18.VIII.1969, 1 ♂, ligusterhaag; 19.VIII.1969, 1 ♀, idem; Berlaar 30.VIII.1970, 1 ♀, weipaal; 7.VII.1971, 1 ♂, weipaal; 11.VII.1971, 1 ♂, weipaal; 23.VII.1972, 1 ♀, weipaal.
34. *Trypoxylon clavicerum* LEPELLETIER : Sint-Job-in-'t-Goor 19.VIII.1965, 1 ♀, houten paaltje; 8.VIII.1966, 1 ♀, idem; Antwerpen 28.VII.1970, 3 ♀, rieten dak; Ekeren 6.VIII.1970, 1 ♀, idem; Nijlen 19.VII.1980, 1 ♂, populierstam.
35. *Trypoxylon figulus* LINNAEUS : algemeen, nest in muurholten, weipalen en boomstronken. Berendrecht, Berlaar, Bevel, Brasschaat, Kessel, Mortsel, Olmen, Oud-Turnhout, Sint-Job-in-'t-Goor, Stabroek en Westerlo. Vliegtijd ♂ 13.VI-9.VIII, ♀ 2.VI-1.X.
36. *Oxybelus argentatus* CURTIS : zeldzaam. Oud-Turnhout 27.VII.1980, 1 ♀, op zandpad tussen heidevegetatie, G. Loos leg.; (Eersel, NL.) 11.VII.1985, 1 ♂, vlak bij de grens, G. Loos leg.
37. *Oxybelus bipunctatus* OLIVIER : niet gewoon, nesten in zandgroeve. Arendonk, Bevel, Brasschaat, Kasterlee, Mortsel, Turnhout en Weelde. Vliegtijd ♂ 17.VI-6.VIII, ♀ 17.VI-17.VIII.
38. *Oxybelus mandibularis* DAHLBOM : zeldzaam. Arendonk, 1.VIII.1976, 1 ♂, G. Loos leg.
39. *Oxybelus uniglumis* LINNAEUS : zeer algemeen, in allerlei biotopen, ook veel nesten in tuinpaden. Arendonk, Berendrecht, Berlaar, Bevel, Brasschaat, Kessel, Kasterlee, Mortsel, Oorderen, Oud-Turnhout, Sint-Job-in-'t-Goor en Weelde. Vliegtijd ♂ 24.V-25.VII, ♀ 24.V-12.IX.
40. *Lindenius albilabris* FABRICIUS : algemeen, nesten in de grond ook op tuinpaden. Antwerpen, Berlaar, Kessel, Mortsel, Niel en Wilrijk. Vliegtijd ♂ 1.VII-6.VIII, ♀ 18.VI-13.VIII.
41. *Lindenius panzeri* VAN DER LINDEN : vrij algemeen, zelfde biotopen als *albilabris*. Berlaar, Bevel, Kessel. Vliegtijd ♂ 19.VII-28.VII, ♀ 5.VII-20.IX.
42. *Rhopalum clavipes* LINNAEUS : niet gewoon, nesten in muurholten, raamkozijnen en houten prieeltje. Antwerpen, Berlaar, Halle, Kessel, Mortsel. Vliegtijd ♂ 6.VIII-18.VIII, ♀ 28.V-16.X.
43. *Rhopalum coarctatum* SCOPOLI : vrij zeldzaam. Bevel 18.IX.1966, 1 ♀, op boomstronk; Berlaar 28.VII.1968, 1 ♀, op wilgestronk; Mortsel 16.VI.1974, 1 ♀, weipaal; 7.VII.1974, 1 ♂, weipaal; 7.VIII.1974, 1 ♀, weipaal; Antwerpen (Linkeroever) 29.VIII.1979, 1 ♀.
44. *Crossocerus quadrimaculatus* FABRICIUS : algemeen, nesten in muurholten, boomstammen, op vlakke grond en in steile zandafgravingen. Antwerpen, Berendrecht, Bevel, Brasschaat, Deurne, Ekeren, Kessel, Mortsel en Sint-Job-in-'t-Goor. Vliegtijd ♂ 29.VI-12.IX, ♀ 30.V-7.X.
45. *Crossocerus distinguendus* MORAWITZ : zeldzaam. Antwerpen 20.VI.1980, 1 ♂.
46. *Crossocerus elongatulus* VAN DER LINDEN : zeer algemeen, ook in steden, nesten in muurholten en tussen straatstenen. Prooi : *Microchrysa flavicornis* (Diptera), det. L. MARNEF. Antwerpen, Berchem, Berlaar, Gestel, Kessel, Mortsel en Wilrijk. Vliegtijd ♂ 19.IV-18.VIII, ♀ 14.V-22.VIII.

47. *Crossocerus exiguus* VAN DER LINDEN : zeldzaam. Brasschaat 30.VII.1972, 1 ♂, Mortsel 15.X. 1972, 1 ♀, in zandafgraving.
48. *Crossocerus ovalis* LEPELLETIER : Bevel 23.VII.1964, 1 ♀, in zandgroeve; Deurne 31.V.1970, 1 ♂, ligusterhaag; Sint-Job-in-'t-Goor 3.VIII.1970, 1 ♀, zandberg; Brasschaat 7.VIII.1970, 1 ♀, zandgroeve; Mortsel 18.VI.1972, 1 ♀, zandgroeve; Brasschaat 30.VII.1972, 1 ♂, zandgroeve; Berlaar 7.VII.1974, 1 ♂, boomgaard; Mortsel 22.VII.1974, 1 ♂.
49. *Crossocerus palmipes* LINNAEUS : Bevel 21.VII.1967, 1 ♂, zandafgraving; Sint-Job-in-'t-Goor 10.IX.1967, 1 ♂ en 1 ♀, begroeide zandhelling; 8.IX.1968, 3 ♀; 3.VIII.1970, 2 ♂; Berlaar 5.VIII.1970, 1 ♀; Kessel 5.VIII.1970, 1 ♀.
50. *Crossocerus pusillus* LEPELLETIER : algemeen, nesten op zandige plaatsen, muurholten, boomstronken en zelfs eenmaal in een loden buis. Antwerpen, Berlaar, Bevel, Brasschaat, Mortsel en Sint-Job-in-'t-Goor. Vliegtijd ♂ 17.VI-18.VIII, ♀ 25.VII-12.X.
51. *Crossocerus tarsatus* SHUCKARD : Bevel 6.VIII.1964, 1 ♀, in zandgroeve; Berlaar 13.VIII.1964, 1 ♀, in boomgaard; Bevel 17.VI.1965, 1 ♀; Kessel 7.IX.1969, 1 ♀; 20.IX.1970, 1 ♀.
52. *Crossocerus wesmaeli* VAN DER LINDEN : zeer algemeen op zandige plaatsen, nesten in het zand, eenmaal in dode spar. Antwerpen, Berendrecht, Berlaar, Bevel, Brasschaat, Kessel, Mortsel, Nijlen en Sint-Job-in-'t-Goor. Vliegtijd ♂ 20.V-22.VIII, ♀ 7.VI-11.X.
53. *Crossocerus podagricus* VAN DER LINDEN : zeldzaam. Berlaar 29.VII.1973, 1 ♀.
54. *Crossocerus annulipes* LEPELLETIER : vrij algemeen, nesten in boomstronken, dode sparren en oude paaltjes. Antwerpen, Berlaar, Brasschaat, Gestel, Mortsel en Sint-Job-in-'t-Goor. Vliegtijd ♂ 14.VI-10.VIII, ♀ 20.VI-8.X.
55. *Crossocerus megacephalus* ROSSI : nesten in boomstammen (okkernoot, populier en spar), weipalen. Berlaar 9.VII.1967, 1 ♂; 28.VII.1968, 1 ♂, Deurne 10.VIII.1971, 1 ♀; Brasschaat 12.VIII.1971, 1 ♂; Berlaar 7.VII.1974, 1 ♂; Mortsel 22.VII.1974, 1 ♂.
56. *Crossocerus nigrinus* LEPELLETIER : zeldzaam, nest in weipaal. Berlaar 7.VIII.1966, 1 ♂; Mortsel 14.VII.1974, 1 ♀; Berlaar 19.VII.1975, 1 ♀.
57. *Crossocerus binotatus* LEPELLETIER : zeldzaam, nest in dode spar. Brasschaat 30.VII.1972, 1 ♀.
58. *Crabro cribrarius* LINNAEUS : wordt zeldzamer, nesten in zandgroeve, op vlakke zandbodem en eenmaal in houtblok. Nesten werden bezocht door *Hedychrum nobile* SCOPOLI (Chrysidae). Bevel, Berlaar, Hoboken en Kessel. Vliegtijd ♂ 19.VI-17.IX, ♀ 5.VII-15.IX.
59. *Crabro peltarius* SCHREBER : vrij algemeen, nesten in zandgroeve, op vlakke zandbodem en eenmaal in boomstronk. Antwerpen, Arendonk, Berlaar, Bevel, Bouwel, Ekeren, Gestel, Kalmthout, Kessel en Mortsel. Vliegtijd ♂ 20.V-17.VII, ♀ 4.VI-11.VIII.
60. *Crabro scutellatus* SCHEVEN : de minst gewone van onze 3 *Crabro*-soorten, nesten op zandige plaatsen op de heide. Bevel 7.VII.1963, 1 ♀; Sint-Job-in-'t-Goor 17.VI.1965, 1 ♂ en 1 ♀; Kalmthout 14.VI.1970, 1 ♂; 21.VI.1970, 1 ♂ en 1 ♀; Kessel 12.VII.1970, 1 ♂; Bevel 21.VII.1972, 1 ♀; Kasterlee 28.VI.1987, 1 ♀, G. Loos leg.; Arendonk 2.VII.1987, 1 ♀, G. Loos leg.; Kalmthout 30.VIII.1987, 1 ♀; Weelde 28.VI.1988, 1 ♂, G. Loos leg.
61. *Ectemnius continuus* FABRICIUS : vrij algemeen, nesten in weipalen, boomstronken en eenmaal in zandgroeve. Prooi: *Chrysomya formosa* (Diptera). Hoboken 20.V.1959, 1 ♂, L. PEETERS leg.; Bevel 6.VIII.1964, 1 ♀; Berlaar 25.VII.1968, 1 ♀; 13.VI.1971, 2 ♂; Ekeren 20.IX.1971, 1 ♀, R. VAN DE POEL leg.; Kontich 30.V.1972, 1 ♀; Ekeren 10.VII.1972, 1 ♂, R. VAN DE POEL leg.; Berlaar 20.VIII.1972, 1 ♂; Mortsel 14.VII.1974, 1 ♀; Berchem 8.VIII.1974, 1 ♂; Mortsel 10.VIII.1974, 1 ♀; Antwerpen (Linkeroever) 15.VIII.1984, 1 ♀.
62. *Ectemnius borealis* ZETTERSTEDT : zeldzaam. Berlaar 24.VII.1973, 1 ♂, nest in houten paal; (Eersel NL.) 14.VI.1966, 1 ♀, G. Loos leg.
63. *Ectemnius cavifrons* THOMSON : vrij zelden, nesten in dode spar en weipalen. Borgerhout 2.VI.1964, 1 ♂, C.J. SEGERS leg.; Sint-Job-in-'t-Goor 3.VIII.1970, 1 ♂; Brasschaat 30.VII.1972, 2 ♂; Mortsel 16.VI.1974, 1 ♂; 7.VIII.1974, 2 ♀.
64. *Ectemnius lapidarius* PANZER : vrij algemeen, nesten in boomstronken (populier) en weipalen. Sint-Job-in-'t-Goor 4.V.1969, 2 ♂; Berlaar 11.VI.1970, 1 ♂; 14.VI.1970, 1 ♂; 18.VI.1970, 1 ♂;

13.VI.1971, 1 ♂, Lichtaart 21.VIII.1971, 1 ♀, H.G. DIRICKX leg.; Mortsel 4.VIII.1974, 1 ♂, 17.VIII.1974, 1 ♀.

65. *Ectemnius sexcinctus* FABRICIUS : algemeen, nesten in houten afsluitingen, weipalen, ook in tuinen. Prooi: *Syrphus ribesii* (Diptera). Antwerpen, Berlaar, Borgerhout, Brasschaat, Ekeren, en Hoboken. Vliegtijd ♂ 20.V-19.VII, ♀ 21.VI-5.VIII.

66. *Ectemnius cephalotes* OLIVIER : vrij zeldzaam, nesten in dood hout. Olmen 2.VI.1974, 1 ♂, Joris JANSSENS leg.

(*Lestica subterranea* FABRICIUS : nabij de grens tussen Noord-Brabant en de provincie Antwerpen. Casterheide, Eersel NL 25.V.1988, wijfjes vliegend op spork; 20.VI.1988, mannetjes sporadisch op zandpad, G. LOOS leg.)

67. *Mellinus arvensis* LINNAEUS : zeer algemeen in allerlei biotopen, ook in tuinpaden. Prooi : *Phaonia pallida* (Diptera). 18 vindplaatsen. Vliegtijd ♂ 23.VII-12.IX, ♀ 22.VII-15.X.

68. *Alyson bimaculatus* PANZER : lokaal en zelden, nesten op vlakke zandbodem en in zandafgravingen. Bevel, Brasschaat en Oud-Turnhout. Vliegtijd 23.VII-14.VIII.

69. *Argogorytes mystaceus* LINNAEUS : in de literatuur als vrij algemeen vermeld, in onze provincie een zeldzaamheid, nesten in zandige gronden. Schoten 7.VI.1919, 1 ♀, F. BASTIN leg.; Mol 6.VI.1978, 1 ♀, H. HENDERICKX leg.

70. *Lestiphorus bicinctus* ROSSI : Ekeren 24.VII.1989, 1 ♀, Joris JANSSENS leg.

71. *Nysson spinosus* FORSTER : Arendonk 15.VII.1977, 1 ♀, G. LOOS leg.

72. *Bembix rostrata* LINNAEUS : vroeger algemeen in de Kempen, sterke achteruitgang de laatste tientallen jaren, nesten op zandige plaatsen, meestal op vlakke bodem. Mijn laatste waarneming dateert van 1972. Bevel, Kalmthout, Kessel en Mol. Vliegtijd 7.VII-15.VIII.

73. *Philantus triangulum* LINNAEUS : sommige jaren plaatselijk talrijk, dan weer vele jaren zelden, talrijk in 1964 en 1974, nesten in het zand. Antwerpen (Linkeroever), Berlaar, Bevel, Kalmthout, Kessel en Weelde. Vliegtijd ♂ 5.VII-30.VIII, ♀ 28.VI-22.IX.

74. *Cerceris arenaria* LINNAEUS : algemeen, nesten in zandafgravingen, hellingen en op vlakke zandbodem. Antwerpen, Arendonk, Berchem, Berlaar, Bevel, Brasschaat, Hoboken, Kalmthout, Kasterlee, Kessel, Lommel, Mol, Sint-Job-in-'t-Goor, Turnhout en Weelde. Vliegtijd ♂ 25.VI-11.VIII, ♀ 5.V-3.X.

75. *Cerceris quadricincta* PANZER : vrij algemeen op zandige plaatsen. Berlaar, Bevel, Brasschaat, Kessel en Nijlen. Vliegtijd ♂ 12.VIII-18.VIII, ♀ 19.VII-11.VIII.

76. *Cerceris quadrifasciata* PANZER : zeldzaam, nest in het zand. Brasschaat 30.V.1971, 1 ♀; (Eersel NL.) 7.VII.1985, 1 ♀; 14.VI.1986, 1 ♀.

77. *Cerceris quinquefasciata* ROSSI : in onze provincie zeldzaam, elders in België vrij algemeen. Kessel 9.VII.1975, 1 ♀.

78. *Cerceris rybyensis* LINNAEUS : algemeen, nesten op zandige plaatsen. Prooi : *Halictus* sp. Berchem, Berlaar, Bevel, Brasschaat, Kessel, Mol, Mortsel. Vliegtijd ♂ 3.VII-19.IX, ♀ 18.VI-19.IX.

Bibliografie

Janssens, K., 1988. Bijdrage tot de kennis van de verspreiding in de provincie Antwerpen van de soorten uit de familie Sphegidae (Hymenoptera) - *Phegea* 16 : 61-63.